

† DRAGOTIN KETTE.

Dne 26. aprila dopoldne ob devetih je izdihnil v Ljubljani svojo dušo triindvajsetletni pesnik Dragotin Kette, ki je pod psevdonimi: *Mihael Mihajlov*, *Zor*, *Zvonoslav* in naposled pod svojim pravim imenom dičil naš list s prekrasnimi, originalnimi lirskimi pesmimi. Zadnji čas je pisal skoro same sonete. A dasi je ta pesniška oblika jako težavna, mora vendar vsakdo, ki jih je čital s pravim razumom, priznati, da je genialni lirik Kette znal tudi v to na videz pedantovsko formo vlti pristno, globoko občuteno svojo poezijo. Lepo število svojih pesmi je rajni poet že objavil, kakor smo rekli, v »Zvonu« in v nekaterih drugih listih, veliko jih pa še hrani naše uredništvo. V tej številki natisnjeni krasni venec sonetov »Spomini« pa je zadnji, ki je izšel v »Zvonu«, kajti — neki ljubljanski založnik je kupil od samega na smrtni postelji ležečega pesnika vse pesmi ter jih izda v enem letu.

Kette je bil pravi lirik, in njegove pesmi bode naša literatura prištevala med svoje najlepše, najsvetlejše bisere . . .

Res, »Slovenec nima sreče«! Koliko krasnega bi bil naš Kette še lahko spisal v zrelejših letih, kako bi bil bogatil našo pesniško umetnost, kako bi bil proslavljal narod svoj s svojim imenom! Toda sovražna smrt pokosi nam naše najlepše talente, ko se jedva jamejo razcvitati; iz same zavisti nam ne pusti, da bi se taki talenti popolnoma razvili . . . Bridka usoda!

Ti pa, dragi Kette, ki si moral v temni grob tako mlad baš sedaj, v cvetoči pomladi, o kateri sam poješ, da je »to čas prerojene nature«, počivaj v miru!

Saj umrl nisi! V nežnih pesmih in sonetih svojih še živiš in boš živel, dokler se bo govoril naš lep slovenski jezik! A.

Knjige Slovenske Matice za l. 1898. Pridržujoč si obširnejšo oceno posameznih letos izšlih knjig, ki smo jih naznanili že v zadnji številki (str. 232/3), si dovolimo za uvod nekaj splošnih opazk, kakor smo si jih izza svojega uredništva vsako leto, dasi doslej brez uspeha.

Najprej odkrito povemo, da smo čuli jako nevoljne glasove o zakesneli izdaji lanjskih knjig (za l. 1898.); res se Matičino oprezovanje samo ob sebi sili, da ga' primerjamo z vzorno točnostjo Družbe sv. Mohorja, ki vsako leto tako redovito razpošlje svoje ogromne književne zaklade. Gotovo je upravičena želja Matičarjev, da bi najkeseje do Božiča dobili vsakoletne knjige, ki bi bile na tak način lep književni božični dar; in tej želji bi se bilo tudi to pot prav lahko ugodilo . . .

»Matica« oddaje tisk svojih knjig raznim slovenskim tiskarnicam (tudi Miličevi!), in to je prav. A človek bi dejal, da bodo tiskarji vprav tekmovali, kdo da prekosi drugega v natisku knjig prvega našega književnega zavoda. V istini pa niso nikakor vse knjige na vrhuncu današnje tiskovne tehnike, in zlasti »zgodovina slovenskega slovstva« se odlikuje — poleg neprikupljivega tiska — po tako malovrednem papirju, da se ti že po tej svoji neugodni vnanjščini ne more priljubiti; takemu monumentalnemu delu, kakor naj bi bila zgodovina domačega slovstva, bi vsekakor pristajala veličastna oprava, vsaj taka, kakršna Šubičevi »elektriki«, ki je vsekakor vnanje najlepša izmed vseh Matičinih knjig . . .

Ker sta z zadajo izdaja završeni dve večji deli (Glaserjeva slovstvena zgodovina in pa »elektrika«), tedaj dobi Matica prostora za nova knjižna podjetja. Zato pa jo vnovič pozivamo, naj vendar uvaži naše opetovane opomine in svete ter naj si po vzornem zgledu Družbe sv. Mohorja in Matice hrvatske ustanovi trdicer načrt za knjižno svoje delovanje. — »Kaj, Matica da nima trdno ustanovljenega knjižnega programa?« — Vsaj spoznati ga ni iz njenih publikacij, nego videti je — z nekaterimi izjemami; priča. »Zgod. slov. sl.«, »Slov. narodne pesmi« — da je zavisna od slučajnih vsakoletnih pisateljskih ponudb. Dočim je Matica hrvatske knjižni razvitek popolnoma jasen in že določen za nekaj let naprej; dočim se vodstvo Družbe sv. Mohorja samo obrača do priznanih pisateljev, katerih vrline je spoznalo iz leposlovnih naših listov, ter ima v začetku vsakoletne knjižne dobe že vse gradivo v rokah in ga tudi napove v svojem vabilu na naročbo (meseca februarja); dočim smo tudi mi — uredništvo Ljubljanskega Zvona — navzlic skromnim našim gostnim sredstvom vedno dobro založeni z vsakovrstnim gradivom, tako da ga moramo še odklanjati in morajo pisatelji često dolgo čakati, preden pridejo njih spisi na vrsto: je pa pri Matici kroniška suša, ter se vsako leto pojavi zadrega zaradi gradiva. Nočemo vnovič preiskovati in poudarjati, koliko je te neprilike kriva neokretna osnova mnogoglavega knjižnega odseka, ker smo se uverili, da je vsaka beseda bob ob steno; toda neki svoj stari svet pa vendar zopet ponovimo: Naj se slava knjižni odsek vendar že okani povosce misli, da je Matica poklicana, da Slovenceu nekoliko nadomesti znanstveno akademijo. To je tisti fantom, ki menda še vedno slepi mnogo glav mnogoglavega knjižnega odseka ter mu brani, da si ne more ustvariti trdnega, ponižnejšega, a zato tem dosežnejšega programa. Če res hoče Matica kaj storiti na polju znanstvene literature slovenske — da ne govorimo o šolskem slovstvu, ki nam je mnogo potrebnejše nego strogo znanstveno, ki ga je pa Matica po nekaterih ponesrečenih poskusih popolnoma vendar pustila — naj bi se po nasvetu Jagičevem obrnila do c. kr. vlade za podporo, katera ji je po Jagičevih mislih gotova, ter naj z vladno podporo ter s posebno naročbo — prav nič ne na stroške dosedanjih Matičarjev — izdaje znanstven časopis. A to naj stori hitro; kajti sicer jo prebiti založnik Nemeč, ki je že itak osredotočil v svojih rokah skoro vse slovensko knjigotrštvo ter baje kani zasnovati »Slovensko revijo«!

Čujem ugovore: »Svetovati je laže nego boljše narediti!« in »Vse te opombe so zgolj negativne; pokaži nam tudi pozitivno stran svojega programa!«

Dobro, vdamo se temu pozivu ter očrtamo v kratkih potezah svoj pozitivni program, ki je dovolj bogat, da bi za nekaj let določil Matičino knjižno delovanje.

Matičini člani se nabirajo iz naših omikanejših meščanskih krogov, in le-tem morajo torej po vsej pravici biti namenjene in njih izobraženosti primerne Matičine publikacije, in sicer vse publikacije; nikakor nismo Stritarjevih misli, ki je nekdoč v svojem Zvonu izrazil mnenje, da morajo biti naročniki zadovoljni, ako najdejo v naročenem listu vsaj nekaj, kar jim ugaja; vsi Matičini proizvodi naj bi bili taki, da bi jih lahko z veseljem in zanimanjem in s pridom čital vsak slovenski izobraženec, ne da bi moral za kak spis imeti posebno strokovno znanje, ali da bi se moral po kakem spisu vtapljati v strokovnjaške globine ali se spuščati na neznane mu znanstvene širine. — Že enkrat smo v

Zvonu postavili kot merilo za višino poučnih spisov Matičinih moderni feljton. A če s tem merilom sodimo zadnje proizvode Matičine, koliko jih je, ki bi mu ustrezale, koliko jih je, da bi jih mogel »vsak izobraževalec čitati z veseljem in zanimanjem«? Da ne govorimo o Štrekljevi zbirki narodnih pesmi, ki bode po dosedaj dovršenem prvem zvezku sodeč — izideta še dva — imenitno delo, dostojno Matičinega imena — je pravzaprav samo Knezova knjižnica take vsebine, da sme računati na splošno, vseh izobražencev zanimanje; vse druge knjige bodo s svojo ekskluzivno vsebino zanimale samo ekskluzivne, celo omejene kroge. Ta sodba ne zadene samo malo prikupljive in malo pregledne Glaserjeve slovstvene zgodovine, o kateri še drugoč obširneje izpregovorimo, in »elektrike«, ki je sicer dobro pisana in čedno opremljena, katere obseg pa je vsekakor preobilan za lajike; ta sodba zadene tudi »Cerkniško jezero«, ki je nekako »per nefas« zašlo v »zabavno knjižnico«, in zadene takisto Vrhovčeva spisa v »letopisu«: »Meščanski špital« in »Veliki šenklaški zvon v Ljubljani — čigav je?« Žirovnikov spis ni niti prav znanstven, dasi se naslanja nekoliko na znanstvene pripomočke in ga z znanstvenega stališča drugoč ocenimo, niti prav poljuden; kajti ni tako mikavno sestavljen, da bi zbudil zanimanje onemu, ki se ni že sam od sebe prej zanimal za čudno jezero. In takisto sta Vrhovčeva spisa le lokalnega interesa ter bi veliko bolje sodila v Izvestja Muzejskega društva; javaljne bode razen Ljubljančanov mnogo Matičarjev prečitalo meščanskemu špitalu ljubljanskemu in zvonu šenklaškemu na ljubo 130 (stointrideset!) strani, dasi priznamo, da izmed vseh naših zgodovinarjev zna Vrhovec še najbolj poljudno in lahkotno pisati; res je pa tudi, da je njegov slog nekoliko ohlapen. — O drugih spisih v »letopisu« ni niti da bi govoril s poljudnega stališča (dr. Fr. Vidic: »Nekaj o razmerju slovenskih Trubarjevih spisov k protestantskim hrvatskim knjigam«; Ivan Steklasa: »Ivan Turjaški, krajiški zapovednik«; Luka Pintar: »Slovarski in besedoslovni paberki«; Ivan Bernik: »Duševna izobrazba človeštva in žensko vprašanje«).

Pa saj res, pozabili smo, da izmed vseh svojih knjig je Matica zlasti »letopis« si izbrala kot nekako znanstveno svoje glasilo.

»Letopis« je sploh naše Matice specialiteta, ki je zaman iščemo pri Matici hrvatski ter se je zgodovinsko razvila iz prvotnega »koledarja«; le-ta se je namreč prelevil najprej v »koledar in letopis« in naposled kar naravnost v »letopis«, ki pa je imel izprva silno mešano vsebino ter prinesel čisto več prevodov nego izvirnega gradiva. Šele polagoma se je popel do sedanje znanstvene višine; a le-ta mu nič ne brani, da poleg znanstvenih razprav in bibliografije, ki so kolikor toliko trajne vrednosti, prinaša še vedno navzlic opetovanim opominom, menda svojemu imenu na čast (»letopis«!), obširna tajniška, računska in druga poročila zgolj efemerne vrednosti, ki, ne vemo, kako pridejo do velike časti, da se ščeperijo v isti knjigi poleg znanstvenih razprav. Z omejenim razumom ponižnega Matičinega naročnika ne moremo uvideti, zakaj ne bi naša Matica nalik Hrvatski izločila vseh tistih poročil ter bi jih dala natisniti v posebni brošurici, katere papir bi bil lahko še slabši nego Glaserjeve slovstvene zgodovine, katero naj bi pa zaradi reklame razposlala tudi med nečlanove prav kakor Matica hrvatska. Če je že »letopis« doživel toliko metamorfoz od »koledarja« počenši, zakaj se bi pomišljali, ga zopet ponižati k tisti službi, ki bi jo moral opravljati pravzaprav že po svojem imenu; a učene razprave, ki so obi-

čajno na prvem mestu v »letopisu«, naj se združijo v svojo knjigo, za katero se bo že našlo primerno ime . . .

Preden praidemo k pozitivnemu delu današnjega razgovora, t. j. h konkretnim predlogom glede preustrojitve knjižnega delovanja Matičinega, se moramo še dotakniti jezika njenih publikacij. Mislimo, da ni pretirana, ampak ob sebi umevna zahteva, da vladaj v vseh Matičinih publikacijah prav kakor v kakem časopisu, n. pr. v našem listu, isti pravopis, kateremu se morajo pokoriti vsi pisatelji. Tembolj smo se nadejali letos enotnega Matičinega pravopisa, ker je bil baš nje predsednik dobil in prevzel nalogo, da priredi nekak splošno veljaven, takorekoč uradni pravopis, in kakor je našim čitateljem gotovo že znano, je prof. Levček že res tudi zvršil to nalogo. Zato smo se nemalo čudili, da Levček pravopis ni dosledno izveden v Matičinih knjigah, in da v njih sploh ni enoličnega pravopisa . . .

Sedaj pa hočemo na dan s svojimi konkretnimi predlogi; toda o njih prihodnjič, ker nam je razgovor že itak narastel preko določenega prostora.

(Konec prihodnjič.)

Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. Izdaje Slov. Matica. V. zv. V Ljubljani. Tisk Narodne Tiskarne. 1899.

Vsebina tega zvezka je leposlovna in poučna. Leposlovni del sta spisala Meško in Medved, poučni pa prof. Levček.

Franc Ks. Meško nam je, čeprav je po letih še mlad, že »star« in ljub znanec. Prištevamo ga najboljšim novelistom naše slovenske »moderne«. Ko je začel pred par leti objavljati svoje črtice, novele in povesti po naših feljtonih, potem v »Zvonu«, v »Domu in Svetu« in drugod, so spoznali čitatelji takoj, da je dobila naša pripovedna literatura nov, izvrsten talent. Sicer je pisal Meško že poprej verze lirske in epske vsebine in jih piše še sedaj, toda težišče njegovega beletrističnega dela leži vendarle v njegovih noveletah in povestih. Največje in najlepše delo njegovo je dosedaj brez dvoma roman »Kam plove mo?«, ki je izhajal v »Zvonu« l. 1897. Čitajoče občinstvo je videlo zlasti v tem romanu, da je Meško nenavaden talent. Meško je pokazal, kako globoko se zna zamisliti v svoje novelistične osebe, pokazal je, da je dober psiholog. Jasno nam je bilo, da Meško ni brez uspeha hodil v šolo k Rusom, ki so v analizovanju človeške duše taki mojstri, da so se od njih začeli učiti celo Francozi, Nemci, Lahi in vsi drugi evropski romanopisci sploh . . .

V »Knezovi knjižnici« je objavil Meško letos cel ciklus »slik in povesti«, kakor jih sam imenuje. Vrline avtorjeve muze vidimo tudi v teh črticah. Te vrline so po našem mnenju: Lahkotna, gladka dikcija, vzoren dialog, plastičnost. Meško ljubi neko lakonsko kratkočo v stavkih, kakršna je običajna v današnjih modernih črticah, ki pripadajo dekadentni in »secesionistovski« struji . . . »Drama v vasi« je nekoliko preraztegnjena. Za namen novele bi bilo dovolj, ko bi se povest začela tam, kjer mladi Megla vzame ciganko Alenko za ženo. — »Bolnik« je lepa patološka in dušeslovna študija. Snov je dala pisatelju priliko, da nam je pokazal, kaki problemi mučijo često modernega človeka. — »Sestanek« je nežna črtica iz dijaškega življenja, polnega sentimentalnosti in zaljubljenosti. — »Berač« je cno tistih izgubljenih bitij, ki so padla z ladje življenja črez krov in se premetavajo po valovih, dokler jih ne pogoltne globočina. Takih nesrečnih eksistenc kar mrgoli v človeški družbi. Napoti so sebi in drugim, in njih konec je že tako vsakdanja tragedija, da se nam, žal, že ne zdi več —

tragedija. — Črtica »Zaradi mačke« nam predočuje težko verjeten slučaj, da bi kdo zaradi mačke, v katero se je »zaljubil«, ubil človeka. To je pač le posamezen slučaj. Takisto ne moremo verjeti, da bi bil »Srakoper Janža« realen. Poznam kmeta in njegovo dušo do dna, pa vem, da je silno praktičnega in materialistnega mišljenja. Zatorej ne verjamem, da bi se bil Janža mogel tako zaljubiti v svojo hruško, da bi takorekoč noč in dan sanjaril o njej in da je ne bi hotel prodati niti za dober denar. In da bi na vse zadnje še zblaznel zaradi svoje ljube hruške ter skočil iz obupa pod njo, ko se podira — oprostite, g. Meško, to ni kmet! Da pa je ubogi Srakoper drugače izvrstno risan, in da so tudi njegovi namišljeni »duševni boji« imenitno analizovani in opisani, to stoji. — Pravi noveli sta po mojem mnenju »Bajka v kreposti« in pa »V salonu gospe Sokolove«. Posebno ti dve stvari nam pričata, kako zna naš Meško kako povest neprisiljeno zasnovati, kako zna čitatelja privabiti, da poslušá kako povest tako, da sam ne ve kdaj. »Bajka o kreposti« nam kaže čisto verjeten slučaj, da neizkušeno dekcle pobegne s svojim ljubimcem, zapustivši očeta samega in ne pomislivši, kake nasledke utegne imeti njen korak. Stara pesem! Pisar Zupanec je izvrstno risan, in mi nehote simpatizujemo s tem nesrečnim očetom, ki je izgubil vero v krepost svoje hčerke. — Radi tudi poslušamo, kaj pripoveduje dr. Leitner mladi baronici. Ton te povesti je ljubezniv in neprisiljen. Tu ni nikake nepotrebne raztegnjenosti, kakor n. pr. v »Drami na vasi«. Tudi dr. Leitner je izgubil vero v krepost svoje ljubice, ker se mu je grdo izneverila . . .

S temi osmerimi črticami je Meško obogatil našo novelistiko. V črticah, ki so posnete iz kmetiškega življenja, slutim, da je porabljal nemara nekatere modele iz svoje ožje domovine, iz Slovenskih Goric. Sam iz svoje izkušnje vem, da biva in živi tam v tistih zanimivih krajih nemalo originalnih tipov, ki so bili doslej še čisto neznaní našim drugim rojakom. Za novelista in romanopisca je tisti del naše domovine še prava neizčrpana zakladnica »najlepših« modelov.

Pričakujemo, da pojde g. Meško še večkrat s svojim umetniškim aparatom v svojo »Panonijo«, da nam posname še marsikak zanimiv tip. Naravno je, da se mora naš pisatelj pravzaprav šele sedaj, ko je stopil v življenje, začeti razvijati. Naj se v svojih spisih nikdar ne oddaljuje od dejstvenega življenja, naj riše in slika vselej le po naravi, naj postane realist v najboljšem pomenu besede! Ta tesna zveza in dotika z resničnim življenjem ga more edino obvarovati vsake nerealnosti, neverjetnosti in pretiranosti, kakršnih čitatelj menda najde tu in tam v teh osmerih »slikah in povestih« . . .

* * *

Anton Medved, ki je objavil v tem zvezku nekaj svojih epskih pesmi, nam je dobro znan pesnik. V »Domu in Svetu« in v »Slovenki« je natisnjenih že menda na stotine njegovih pesmi lirske in epske vsebine. Spisal je tudi par dram. Svojim pesmim daje rad kako filozofsko pointo. Jezik njegov je vseskozi lep, čeprav se v dikciji in obliki sploh drži preveč takozvane formalistične (Cimpermanove) šole. — V tem zvezku objavljene pesmi: »Vzori« in »Na deželi« so prav lepe. Drugi del »Na deželi« pa utegne marsikomu ugajati bolj nego prvi. Najboljše utegnejo biti: »V gozdu« in pa »Zaroka«. Balada (ali romanca?) »Pred vaško lipo« bi bila dobra, ko se ne bi končavala tako — filo-

zofsko. Po tako realističnem začetku čitatelj ne bi pričakoval takega abstraktnega zvršetka . . .

* * *

Gospod prof. Lev e c in predsednik »Matici« je vsakemu izobražencu znan kot temeljit poznavavec naše literature. Protestantovsko književno dobo, Vodnika in zlasti Prešerna pozna na Slovenskem malokdo tako temeljito kakor baš on. Bivši desetletni urednik »Ljubljanskega Zvona« je imel tudi priliko, videti za kulise naših novejših literatov. Kot urednik je na marsikaterega svojega sotrudnika jako blagodejno vplival. Ni tukaj v »listku« pravi prostor za to, da bi se obširneje govorilo o tem. Samo to mi bodi dovoljeno povedati že sedaj, da sem tudi jaz g. Levcu za marsikak migljaj, za marsikak dober in moder svet hvaležen. Cela kopa uredniških pisem mi priča, kako se je zanimal zame. Opozarjal me je na to in ono glede pesniške tehnike in glede raznih vrst v poeziji; podarjal mi je ali posojal razne knjige leposlovne in poučne vsebine . . .

Gospod Lev e c je pa znan tudi kot izboren stilist. In zatorej čitamo z zanimanjem vse, kar pride izpod njegovega peresa.

Čeprav nas dandanes znana pesem »Popotnik« ne zanima več tako in ji ne pripisujemo nikake posebne važnosti, toda essay Levčev o tej pesmi, ki je svoj čas veljala za izvirno, je sam na sebi zanimiv.

O Koseskem se je pri nas pisalo že jako veliko. Vprašanje o njegovem pomenu v našem slovstvu ima že celo literaturo. Profesor Lev e c je v svojem spisu »Ob stoletnici Koseskega« hotel menda samo še bolj utrditi pravo mnenje o Koseskem. In to edino pravo mnenje je, da »Koseski ni izviren, samotvoren pesniški talent, ampak v prvi vrsti predstavljavec« . . . Pa tudi kot predstavljavec se »vselej ne more hvaliti«, ker se ne drži izvirnika, ker prelagaje mnogokrat zaide v trivialnost in neprostovoljno komiko . . .

Res je, da je bil Koseski tudi velik političen pesnik. Toda njegove »politične« pesmi so, če jih pazno čitamo, vendarle bobneče retorične tirade; poezije je v njih bridko malo. Zato je tudi Koseskega politična pesem že skoro docela pozabljena. Dandanes smo realisti. In tudi politična ali rodoljubna pesem mora imeti poezije v sebi. Jenko, Stritar, Kersnik (z »Našo pesmijo«), zlasti pa Gregorčič so pokazali, kaka bodi slovenska politična in rodoljubna pesem . . .

Da je Koseski dandanes skoro docela pozabljen, tega je kriv tudi njegov nenaravni jezik . . .

Da je bil Prešeren »prevelik genij za svoj čas in za svoj narod« — kakor piše gospod prof. Lev e c — je gola resnica. In da so ga baš zato njegovi tesnosrčni rojaki preganjali, ker ga niso razumeli, je takisto živa istina. A da je g. Lev e c to dandanes, ko se spet prikazuje neka tesnosrčnost v presojevanju umetnosti in literature, še enkrat poudaril, ne škodi, in pisatelji so mu za te možate besede jako hvaležni.

Samo enega stavka na strani 208. zdolaj nisem razumel. Gospod Lev e c piše: »Prešeren še dandanes kakor velikan nekako osamljen stoji v slovenskem slovstvu; nima nobenega naslednika, nobenega učenca«.

Tega poslednjega stavka, da Prešeren nima nobenega naslednika, nobenega učenca — tega stavka ne razumem. S stališča današnje moderne, s vobodne umetniške kritike te teze sploh ni moči razumeti, ker je nekako zastarela.

Kaj pomenja tukaj »naslednik«, kaj »učenec«? . . . Kak pravi slovenski pesnik poreče:

»Oprostite, gospod profesor, jaz Prešerna čitam, ga uživam, vidim in čutim, kaj in kako on poje in pesni. Naslednik ali učenec Prešernov pa jaz ne morem biti. In zakaj ne?»

Kakor vsak pravi pesnik-umetnik je tudi Prešeren pesnil iz sebe, iz svoje individualnosti in pa iz svojega milieuja ter iz svoje dobe! Mene torej, ker sem povsem drugačna individualnost nego Prešeren, ker živim v drugih razmerah in morda kakih 30, 40 ali 50 let pozneje nego Prešeren, pravzaprav nič ne briga, kaj in kako je pesnil on. Jaz pesnim sam iz sebe, izlivam svoje čute, svoje misli v svoje verze; ker sem kolikor toliko proizvod svoje družbe in svoje dobe, imajo in morajo imeti moje poezije tudi kolorit te moje družbe, moje dobe na sebi. Jaz torej nikakor ne morem pesniti tako kakor Prešeren, ko bi tudi hotel. In ako bi hotel pesniti tako, potem nisem več samostalen umetnik, ampak samo slep posnemavec ali plagiator Prešernov! Prešeren je sam zase, jaz pa tudi sam zase. »Naslednik« Prešernov sem samo toliko, v kolikor sem tudi jaz pesnik, slovenski pesnik. S smrtjo Prešernovo ni umrla slovenska pesniška muza sploh, ampak se je v raznih osebah le še dalje in lepše razvila in spopolnila. Z obćim napredkom vred smo napredovali tudi mi Slovenci v umetniškem izražanju.

~~Menedros: »Tudi se so odlikovali, da se je — toj nimam —«~~
poglobila tudi duša človečja. Razširjeno umstveno obzorje je vplivalo tudi na naše čuvstvovanje. In nikakega dvoma ni, da se je tudi naša slovenska duša spopolnila v vsakem oziru tekom let do današnjega dne. Zato je tudi naša umetniška, pesniška misel napredovala, se razvila! . . .

»Učenec« Prešernov? Hm! Tehnike, dikcije sem se nekaj naučil tudi od njega, kakor se je formalne strani pesnjenja učil Prešeren sam od drugih. Ustvarjanja samega se pa nisem mogel učiti od Prešerna, kakor se tega sploh od nikogar drugega nisem učil, ker se umetniškega ustvarjanja samega človek sploh učiti ne more. To je skrivnost genija . . . »Učenec« Prešernov torej ne morem biti, ker se pesništvo učiti ne da . . .

Ali so pesniki: Heine, Körner, Uhland, Keller, Hamerling, Dehmel, Liencron, Hoffmannstal . . . nasledniki in učenci n. pr. Goetheja?

Ne! in da! . . .

Tudi Goethe stoji »osamljen« med svojimi kolegi, kakor Prešeren med svojimi . . . Mickiewicz, Puškin, Lermontov, Preradović, Čech, Vrhlický, Gregorčič, Stritar, Cankar, Zupančič, Kette . . . vsí so »osamljeni«, vsak izmed njih stoji sam zase kot umetniška individualnost, čeprav se je vsak izmed njih kolikor toliko učil od drugih. Toda svojo dušo izraža vsak izmed pravih pesnikov na svoj, izviren način, in zatorej v tem oziru in zmislu ne more imeti nobeden pravi umetnik-pesnik — »učencev«; »naslednike« pa ima vsak le po umetnosti sploh . . .«

Kak drugi slovenski pesnik vam poreče: »Kako je opeval Prešeren n. pr. svojo ljubezen — kaj nam mar? Jaz opevam svojo na svoj način. Prešeren je živel v romantični dobi. Mi novi in mladi ne moremo več nazaj v tiste čase. Prešernova doba z vsem, kar je ustvarila, se ne povrne več. Prešeren je velik umetnik, ker je izpesnil vso svojo individualnost, ker je kot slovenski pesnik izpolnil svojo dobo. Kot človek nam je razodel svojo dušo tako, kakor mu je dopušćal organ, ki ga je imel na razpolaganje — jezik. Dandanes bi tak velik talent pesnil še veliko lepše, nego je mogel takrat« . . .

Kak tretji pesnik slovenski bi nemara opomnil: »Prešeren je pisal balade in epske pesmi sploh. Balade in take reči pišemo tudi mi. In laskamo si, da naše balade niso slabše, nego so Prešernove. Veliko, veliko jih je celo boljših. Toda Prešernove so pač — Prešernove in imajo pečat njegove muze in kolorit romantične dobe . . .«

Da, Prešeren je velik umetnik. Prešeren je kot strogo občrtana pesniška individualnost z marko »Prešeren« res osamljen, kakor je osamljen vsak pravi samostalni umetnik. Kakor pesnik sploh pa ima vse polno enakovrstnih tovarišev na slovenskem Parnasu. On stoji sam zase, kakor stoji sam zase vsak pravi umetnik in genij. Umetniški duh se javlja v vsakem človeku drugače, ne ponavlja pa se nikdar, in zato ne more imeti ne učencev ne naslednikov . . .

Gospod profesor teh-le vrstic o Prešernu ne bo smatral za kako polemiko z njim, ker to niso. Besede našega čislane literaturega essayista so mi dale samo prijeten povod, da sem napisal nekaj misli o epigonstvu in učenstvu v pesništvu . . .

A. Aškerc.

Slovenski pravopis. Sestavil Fr. Levčec, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani. Na Dunaju. V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig 1899. — Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev. Str. 165.

Že takoj, ko je bil dokončan Pletersnikov slovar, smo bili mi prvi, ki smo se Pletersnikove pisave ne samo oklenili, kolikor smo se mogli in znali, ampak jo tudi iskreno priporočali vsem pisateljem in časopisom. In nekateri pisatelji in listi so se res z »Zvonom« vred pokorili Pletersnikovim, vohče trezno premišljenim načelom, drugi pa so se jim upirali do današnjega dne — iz različnih vzrokov. Nekateri prezirajo bistvo knjižnega pravopisa, ki nikakor ni znanstveno poprišče, na katerem naj bi posamičniki razkazovali svojo večjo ali manjšo bistroumnost, nego konvencionalen pripomoček za pismeno sporazumevanje med vsemi omikanci istega naroda. Nekateri pa ne nasprotujejo načeloma Pletersnikovim načelom, ampak neznana so jim; prilično dragega njegovega slovarja si ne more vsakdo omisliti, in pa tudi okoristiti se ne zna vsakdo z njim; slovar je prvič silno obilen, in naši žurnalisti in uredniki, katerim je čas denar, si ne utegnejo v vsakem dvomnem slučaju v njem poiskati pojasnila; vrhutega pa je Pletersnik z učenjaško objektivnostjo sprejel v svoje delo čisto različne pravopisne oblike iste besede, in le ukemu čitatelju je možno pogoditi, za katero se je treba odločiti v zmislu Pletersnikovega pravopisnega sestava.

Vsem tem neprilikam je konec napravil Levčev »Pravopis«, ki poleg ortografskih »Pravil« (str. 5—124) obsega tudi »Slovar« (str. 125—167) zlasti takih besed, ki so v pravopisnem obziru dvomne. »Slovenski pravopis« dobro dojde ne samo šolam in uradam, ampak tudi pisateljem in urednikom, katerim bo utešil pravopisne škruplje. Doslej so bili naši peresniki spričo naše pravopisne šarenosti res skoro primorani, si pred javnim pisateljskim nastopom omisliti svoje pravopisno prepričanje ter si prikrojiti svoj pravopisni sistem. Odslej jim bode ta trud prihranjen; opirajoč se na Pletersnikov-Levčev »Pravopis«, se bode lahko vsakdo odrezal napram vsem pravopisnim očitkom, rekoč: »Jaz pišem po Pletersniku-Levču!« Kot dobrodošlo razbremenilo mučnega »pikolovstva« je torej treba smatrati »Slovenski pravopis«, ne pa morda kot uradno omejitev dosedanje zlate ortografske svobode; gojimo željo in nado, da ga s

tega stališča sprejmo in se mu uklonijo tudi naši najostrejši ortografski natančneži, in da vsi naši bomkarji in antibomkarji, kotkarji in kakorkarji v bodoče svojo filološko akribijo bolj koncentrujejo na notranje vrline našega jezika ter od jezikovne somatologije preidejo — tandem aliquando — k jezikovni psihologiji, k proučevanju in izobraževanju sloga. Ne vem, ali si je bil Levstik v svesti, ali ne, pa res je, da so bile vse njegove pravopisne in slovniške teorije in novotarije prav malo vredne napram praktičnim naukom njegovim, ki nam jih je podal s svojim krasnim stilom. Ne da bi delali Levstiku krivice, lahko rečemo, da so bili njegovi slovniški napor, s katerimi nam je oktroiral vsakčas kako pravopisno posebnost (*nijmam, nemam, liža, sinove* nam. *sinovi* itd.), zgolj igrače, enodnevnne prikazni, dasi jim je posvetil toliko truda in dragega časa, njegovega »Krpana«, četudi pravopisno zastarelega, pa bodo radi čitali še pozni naši potomci. To resnico naj bi pomislile vse »učene sence« in njih nasprotniki ter že vendar opustili mlatvo prazne slame! —

S tem iskrenim priporočilom Levčevega »Pravopisa« zlasti napram našim pisateljem, žurnalistom in urednikom smo si v svesti, da je izvršil »Zvon« svojo časnikarsko dolžnost, tembolj, ker nas je trdna volja podkrepiti svoje priporočilo z dobrim zgledom ter odnehati tudi še v onih nemnogih malenkostih, v katerih se je dosedanja naša pisava razločevala od Levčevega pravopisa.

Toda s splošnim načelnim odobravanjem Levčevih pravopisnih pravil se seveda nismo odrekli pravice, da ocenimo »Pravopis« kot knjižno delo, pregledamo njega razredbo ter omenimo posamične hibe in nedostatke; saj s to kritiko, ki jo podamo v naslednjih vrsticah, nikakor nočemo izpodkopavati ugleda in avtoritete Pleteršnikovemu-Levčemu pravopisju — saj se mu, vnovič bodi povedano, sami pokorimo — temuč navdaja nas želja in bi po svojih močeh radi kaj pripomogli, da se slovensko pravopisje bolj in bolj spopolni, utrdi ter naposled preide vsemu narodu v meso in kri. »Več oči več vidi«, in profesor Levce si, ko je bil prevzel nalogo, ki se sicer poverja celim anketam, gotovo sam ni domišljal, da ustanovi že na prvi mah popolno delo brez najmanjše hibe. Tudi se z naslednjimi opazkami ne dotikamo tolikanj Levčevih pravil, ki so vobče dobro preiščena in utrjena, nego mu hočemo z njimi le dati migljajev, kako naj bi se spopolnila knjiga pri prihodnji izdaji. Seveda naše beležke niso popolne, ker nismo v tem kratkem času utegnili pregledati vse knjige natančno, in ker se je pri slovarskih delih šele po daljši rabi možno uveriti, česa jim je še vsega treba v spopolnitev. —

Najpreje nam bodi dovoljena splošna opomba, da se nam vidi prvi del knjige (»Pravila«, str. 5--124) veliko preobširen napram »Slovarju« (str. 127 do 165) ali »Slovar« preskop napram »Pravilom« ali pravzaprav oboje. Pomisliti treba, da je knjiga namenjena zlasti praktični rabi, in da večina onih, katerim bo rabila, nima niti volje niti zmožnosti, proučiti vsch obširnih, dostikrat nemalo zamotanih glasoslovnih, oblikoslovnih i. dr. pravil. Poreče se mi: Saj ta oddelek tudi ni, da bi ga proučil od konca do kraja, nego da v njem poiščeš, kadar ti treba kake orientacije. Odgovor: Koliko pa jih je, izimši filologe, ki bi bili tako verzirani v raznih delih slovnice, da bi brž našli, česar jim treba. Nemška pravopisna pravila gotovo niso nič manj zamotana nego slovenska, in vendar jih je obravnal Stejskal v svoji knjigi »Regeln und Wörterverzeichnis für die deutsche Rechtschreibung«, ki je približno tako obsežna kakor »Pravopis« (str. 167), in ki je bila morda tudi prof. Levcu za

vzor, na 64 straneh (Levec 120!), dočim je posvetil vso drugo knjigo slovarju (str. 103, Levec 39!). Slovar bo treba v prihodnji izdaji vsekakor naizdatneje pomnožiti; kajti sedaj je celo nedostaten, ne le lajiku, ki se ne bo znal okoristiti s »Pravili« ter si ne bo vedel po analogiji v »Slovar« sprejetih besed ustvariti pravopisne oblike premnogo nesprejetih besed, nego tudi strokovnjaka pusti često »Slovar« na cedilu, in zatekati se nam bo treba še vedno k Pletteršniku. Ker pa nikakor ni želeti, da bi se obseg knjige povečal, ampak da bi se narobe kolikor možno skrčil zaradi nižje cene — knjiga je namenjena zlasti tudi dijakom! ¹⁾ — tedaj bode neizogibno, da se »Pravila« vsaj na polovico sedanjega obsega stisnejo.

In to bode tudi lahko, ako se bode njih sestavljalj¹ strogo držal načela, da sprejme vanjo res samo ona pravila, ki se tesno dotikajo pravopisja. Dosedaj pa tega ni storil, nego nam je podal v svojih »Pravilih« celo slovnico z vsemi nje predeli (glasoslovje, oblikoslovje, debloslovje, besedni red v stavku). Ne vidi se nam napačno, da se pravopisje razpravlja takisto po slovniških oddelkih, saj pravopisje res zasekava v vse slovniške kategorije; toda prof. Levec je v navedene skupine sprejel množino pravil, ki so s strogim pravopisjem le v rahli, posredni zvezi. Semkaj štejemo n. pr. vsa obširna pojasnila o glasovnih premembah, o sklanjatvi in spregatvi (str. 9—60), ki so res jako poučna, a ne sodijo v tej razteznosti v pravopisno knjižico, v kateri človek ne išče slovniškega pouka nego samo razjasnila v pravopisnih dvomih.

In pa še en dobiček bi imel prof. Levec, ako bi bil »Pravila« omejil ter mednja le to sprejel, kar se res strogo dostaje pravopisne teorije: izognil bi se bil nevarnosti, da pride navzkriž — zlasti v »Glasoslovju«! — s priznanimi znanstvenimi teorijami. Faktum je, da je jezikoslovje (tudi slovansko) v zadnjih desetletjih silno napredovalo, in da je tudi Miklošič v mnogočem že zastarel (prim. Leskienov »Handbuch der altbulgarischen Sprache« v 2. in 3. izdaji napram Miklošičevi »Formenlehre in Paradigmen«). A prof. Levec kot mnogo obremenjeni šolnik se gotovo ni utegnil sproti temeljito seznanjati z znanstvenim napredkom slovanskega jezikoslovja izza one dobe, odkar je on pohajal vseučilišče. Sicer pisatelj teh vrstic spričo stanovskih poslov tudi ni več »à jour« v jezikoslovni vedi, toliko pa vendar lahko trdi (ker je iz prilično mlajše dobe), da so nekatere Levčeve razlage v nasprotju z dognanimi znanstvenimi resnicami, in bojim se, da najdejo takih nasprotij slovenisti-strokovnjaki še več. Nekaj takih svojih pomislekov priobčimo z drugimi beležkami vred prihodnjič.

(Konec prihodnjič.)

Usoda prvih slovenskih sanjskih bukvic. Dne 6. septembra l. 1800. je bil ponižni knjigovezec Ignac Kremžar v Kranju v velikih strahih. Vršila se je pri njem uradna hišna preiskava. In zaradi česa? Zaradi nesrečnih slovenskih sanjskih bukvic! Vlada je bila poslala iz Ljubljane policijskega aktuarja Simona Kremnitzerja, ki je knjigovezcu Kremžarju zaplenil 26 še ne razprodanih sanjskih knjižic, vzel ubogega Kremžarja na protokol ter s pravilno sestavljenimi uradnimi akti pod pazduho ostavil lepi Kranj.

In v kakšne sitne neprilike so bile spravile te šmentane sanjske bukvice razne osebe in urade! In kakor njega dni v rajju, ko se je bil zgodil »prvi

¹⁾ Nemški pravopis, ki je izšel v c. kr. zalogi šolskih knjig (Regeln und Wörterverzeichnis), velja samo 10 (deset) novcev!

greh«, tako so se tudi takej krivci izgovarjali drug na drugega. Seveda: nihče ni hotel biti kaznovan zaradi nenavadnega »zločina«! Okrožni urad je namreč dolžil tiskarja Eggerja v Ljubljani in pa založnika Kremžarja, da sta se pregrešila proti nekemu dvornemu odloku iz l. 1765., ki prepoveduje tiskati, oziroma razpečavati sanjske bukve, katerim cenzurna komisija ni pritrdila na čelo besede »imprimatur!«

Kremžar je rekel, da je dal tiskati sanjske knjige le na občno željo kranjskih kmstov, ki so že davno živo pogrešali te vrste književnosti, katera jim gotovo pripomene zadeti srečo v loteriji.

Tiskar Egger pa se je izgovarjal, da za »imprimatur« sato ni prosil, ker je mislil, da je čisto dovolj, če je g. Blaž Kumerdej, ki je vendar uradni censor za »kranjske« knjige, zapisal na rokopis svoj »vidi« s svojerodnim podpisem vred. Toda ti izgovori niso držali. Žaljeni dvorni dekret je zahteval sadoščenjca. In ker je bila knjiga tiskana v Ljubljani, je takozvani »Kreisamt«, ki je mestnemu magistratu, kadarkoli je mogel, metel polena pod nogo, še temu poslal velik »nos«, ker ni dovolj pazil, da bi se pred njegovimi (magistratskimi) očmi ne bila zgodila taka vnebokričeča nezakritost! »Fürhda aber ist sich bey überwiesener Übertretung an die Strenge der Patente, vornehmlich aber gegen die Buchdrucker genauest zu halten, die das grösste Unheil stiften.« (Tako stoji v ukazu, ki ga je bil dobil magistrat das 29. novembra 1800. l.).

In kako se je končala ta sanjsko-literarna tragedija?

Knjigovezec Kremžar je bil naredil s svojimi sanjskimi knjižicami boljše kupčijo nego dandanes kak knjigar z modernimi slovenskimi beletrističnimi izdajami, izgubil (pa je, žal, 26 poslednjih izvodov, kar je bilo vsekakor škoda. Knjiga je imela naslov: »Na noveah popravljene sanjarske buquise sa svoje srezho v' lotterijski Jegri na mnogotere vishe naidti. Prestavlene inu pogmerane, is lashkiga v' nemshku, inu is nem. v' krainsku« . . .

Kakor priča še ohranjeno »kazalo«, je bila knjiga pisana po vseh pravilih sanjeznanstva in loterijologije. Nič manj nego 90 »poglavij« ali sanjskih prizorov je obsegalo »zanimivo« književno delo! Na še ohranjenem aktu čitamo med drugimi te-le besede, ki so bile nemara tudi ilustrovane — n. pr. Kasha, ura, flasha, kevder, britof, tulipan, muhc, shnezec, peglesen, smrtna koft, mertuashka truga, dojiti, fajfa, praskati se, duch, preganjan biti, shlikrota, moliti, ponozhna auba, pridigo stishati, shenski zhevli, v' araisi hoditi, glash is giftam, in zadnja točka: merkouza! Na koncu tega »indiksa« pa stoji zapisano: »Vidit Blasius Kumerdey. s. r. Kreiskommisär.«

Zbok svoje poljudno-znanstvene, vmes visoko poetične ter humoristične vsebine je bila ta »epohalna« knjiga pravi »hodizmano« loterijskih bratov in sester. Mastnih »tern« in poštenih »amb« je tiste dni baje padalo ko toče. Zato si lahko mislimo, da je bila zaplomba tistih 26 eksemplarjev sanjskih knjižic prava finančna kalamiteta za naše ljudstvo; loterijska blagajnica pa si je seveda oddehnila . . . Ljubljanski tiskar Egger, šigar stroji so bili ustvarili ta prvi sanjski kompendium, je bil z ostrim na njegovo mladost in neizkušenost sicer oproščen zakonite določene globe, plačati pa je moral popolne stroške za policijskega aktuarja Kremnitzerja, ki je bil šel v Kranj zaplenjat h Kremžarju knjige. Ti stroški so znašali 8 gld. 6 kr. tedanje vrednosti . . . Dandanes, ko je evropska znanost tako vsestransko napredovala, ko imajo vsa učenjaška raziskavanja em-

pirično podlago in slone vsi pozitivni rezultati na realnih temeljih, seveda tudi sanjska znanost in umetnost ni zaostala! Veliko bolj nego stari Kaldejci in Egipčani smo dandanes prepričani mi moderni ljudje, da je med sanjami in pa med — loterijskimi številkami res neka globoko utemeljena notranja simpatija in vzročna vez . . . Z drugimi modernimi književnostmi vštric je napredovala tudi naša sanjska literatura. Le poglej, čitatelj, kako elegantno se prezentuje v kakem knjigotržnem oknu dandanes slovenska ilustrovana sanjska knjiga! Koliko več duševnega užitka in pa denarnih uspehov pri loteriji donaša dandanes taka knjiga!

Kako se vsled takšne literature razširja prosveta in prava omika, kako se povzdiguje narodno blagostanje in posredno moč in ugled celega naroda! No, ker je končno vsak napredek samo nasledek razvoja, ne smemo biti nehvaležni prvim poskusom in naivnim početkom na kateremkoli znanstvenem ali umetniškem polju. Zato je pa tudi vredno vedeti, kakšno usodo so imele prve slovenske sanjske bukvice. Ta donesek k naši literarno-kulturni zgodovini sem posnel iz aktov tukajšnjega mestnega arhiva.

A. Aškerc.

Slovensko gledališče. Konec gledališke sezone nam ni prinesel mnogo novega. Prvikrat smo videli na našem odru dne 2. marcija zgodovinsko igro v štirih dejanjih »Vojni načrt«, katero je spisal Julij pl. Werther, poslovenil pa Iv. Metov. Pisatelj je v tem proizvodu prepletel s priznanja vredno spretnostjo resnične dogodke z izmišljotinami svoje domišljivosti ter združil oboje v zaokroženo dramatiško celoto. Značaji so dokaj dobro, toda le bolj zunanje risani, brez psihološke poglobitve; zategadelj pa nedostaje osebam, ki nastopajo v tej igri, krepke individualnosti. Da bi se igra trajno vzdržala na našem odru — dvomimo navzlic temu, da je kratkočasna.

Prav zanimiv je bil »Prešernov večer«, katerega je priredilo dramatično društvo dne 20. marcija na korist Prešernovemu spomeniku; s tem večerom se je obenem zaključila letošnja gledališka sezona. Spored tega večera je bil skoz in skoz izviren. Poleg domačih skladb, katere je izvajala deloma vojaška godba, deloma pa so jih peli pevci naše opere, se je predstavljajal Stritarjev »Prešernov god v Eliziji«, potem »Krst pri Savici«, katerega je prav spretno priredil za oder gospod Engelbert Gangl, in pa Aškerčev dramatiški prizor »Prešeren v gostilni pri 'Zlatem grozdu'«.

Da ta prizor ni pisan za oder, in da si ga je dal gospod pisatelj šele v v zadnjem hipu izviti iz rok, se mu pozna, a bila je vsekakor jako lepa, rekli bi, za Aškerca karakteristična misel, pokazati nam Prešerna v gostilnici, to je ondi, kjer se človek najlaglje pokaže človeka. Dasi morda dialog v tem prizoru ni povsod tako umerjen in razpleten, kakor bi zahtevala dramatiška pravila, pa je za to vsebina govora vrlo ubrana, tehtovita in obenem prisrčna. Sicer se ne zlagamo povsem s Prešernom-Aškercem, ko pravi, da je edini razloček med umetniki in neumetniki ta, da le-ti modro zamolče, kar so doživeli, dočim so oni »norci preodkritosrčni«, kajti razloček tiči pač v tem, da umetniki malo drugače čutijo nego neumetniki, in pa da znajo umetniki primerno izraziti in upodobiti svoja čuvstva, dočim neumetniki tega ne znajo; vendar pa se nam zdi, da Prešeren spričo/ prirojenega mu sarkazma tes ne bi bil rabil drugih besed, nego mu jih je položil na jezik gospod Aškerc, in ves prizor napravi na gledavca vtisk, kakor bi nam bil podal v njem Aškerc resničen moment iz Pre-

šernovega življenja. Škoda le, da ne govori Prešeren vseskozi ironski in s sarkazmom; učinek bi bil potem še mnogo večji . . .

Naše domače igravce, ki so sebi na korist priredili dne 26. marcija in 3. aprila izredni predstavi, imamo zahvaliti, da smo videli na odru igro iz časa kmetiških uporov »Za pravdo in srce«, ki jo je že pred daljšim časom spisal Anton Medved. Dasi je začetek igre jako dramatiški, nas vendar prvi dve dejanji čisto nič nista zadovoljili. Vse, kar nam prinašata, se nam zdi neverjetno. Čudno je, da puste ranjenega Erazma v preprosti koči; čudno, da ga mati tako pozno obišče ter po čisto kratkem pozdravu zopet odide; neverjetno, da Katarina ne bi bila spoznala Andrejevega glasu, ko je zaklical: »Le tako naprej, prihodnjič pomerim bolje!«; neverjetno, da bi oče hčeri še nikdar prej ne bi bil povedal, na kak način ji je umrla mati; neverjetno, da Dizma Andreja takoj ne izda, ko ima dovolj povoda sumneti, da je on streljal na njegovega gospoda; skrajno neverjetno je, da Andrej ve za Dizmov zaklad, pa da se ga ne dotakne niti ne izda nikomur te skrivnosti; tudi se v prvih dveh dejanjih človek ne more sprijazniti z mislijo, da sin ponosne grajščakinje v resnici ljubi hčer preprostega slepca, in sicer zato ne, ker pisatelj ni znal napraviti tega dogodka bolj verjetnega.

Jako prijetno pa so nas iznenadila zadnja tri dejanja. Na nas je napravila vsa igra vtisk, kakor bi bilo poteklo med tem časom, ko je pisal gospod Medved prvi dve dejanji, in onim časom, ko je pisal zadnja tri, najmanj par let; toliko zrelejša se nam vidi druga polovica. S tem nočemo reči, da ne bi bilo v zadnjih treh činih nobenih hib, in da ne bi imeli i tu ničesar prerekati; a kdor je pazljivo sledil zadnja tri dejanja, mora priznati, da so ondi nekateri prizori jako vestno in s pravim preudarkom izdelani, in da tiči v njih mnogo dramatiške moči — skratka: priznati mora, da je gospod Medved pokazal tudi v tej igri svoj dramatiški talent. Zlasti lep bi bil tudi konec, če ne bi bil preveč raztegnjen, če ne bi kazil celega učinka s svojim nastopom Dizma, ki je sploh v vsej igri pravi nepridiprav; ako ne bi bilo njega in tistega njegovega zaklada, bi bila drama vsekakor dosti boljša, nego je.

Gospod Medved je nameraval spisati zgodovinsko igro, a to se mu ni povsem posrečilo. Kar je v igri zgodovinskega, je le bolj za stafažo, in po naši sodbi navzlic njegovemu delu slovenska tragedija izza časa kmetiških uporov še ni spisana . . .

Razen navedenih novosti smo videli v zadnjih petih tednih gledališke sezone same ponavljanke. Izmed dramatiških predstav nam je omeniti sledeče:

Dne 16. februarja in 7. marcija se je ponavljala gluma »Trije pari črevljev« in sicer 16. februarja na korist naše izvrstne subretke gospe Polakove; dne 12. in 16. marcija so napolnili hišo spet »Rokovnjači«, a dne 14. marcija je gostoval z jako lepim uspehom g. Ig. Borštnik v drami »Fužinar«.

Opernih predstav smo imeli v omenjenem času sedem. Dne 18. februarja se je pel petič »Lohengrin«, 21. in 26. februarja »Fra Diavolo«; 28. februarja je bila na vrsti spet »Aida«; dne 4. marcija se je pel na korist izvrstnega basista Marcela Fedyczkowskega prvič v tej sezoni »Faust«; dne 10. marcija je imela svoj častni večer naša odlična altistka W. Radkiewicz in uprizoril se je »Trubadur«, a dne 18. marcija sta se peli na korist priljubljenega tenorista Raškovića še enkrat »Ksenija« in »Cavalleria rusticana«.

Z.

Kiparja Ivana Zajca umotvori. Mladi nadarjeni ljubljanski kipar, g. Ivan Zajc, je m. m. dovršil petero velikih reliefskih del, ki bodo krasila farno cerkev v Krškem. Vsi reliefi so visoki (haute-relief), t. j. podobe so izklesane za dobro polovico iz kamena in stopajo skoro popolnoma plastično pred gledavčeve oči. Dve podobi predstavljata simbole iz narave, tri pa prizore iz sv. pisma ali iz legende.

Najpoetičnejša skupina je »Jutro« . . . Solnce vzhaja. Nad pokrajino plavajo trije geniji. Srednji drži v rokah note in poje jutranjo himno solncu. Njegov tovariš na levi zaliva cvetlice, oni na desnici pa seje seme po gredah in brazdah. Plastična lirika! Podobe so izsekane v $\frac{2}{3}$ velikosti. Ves kip je 2 m dolg, 1 m visok.

V isti veličini je narejen pendant »Večer«. Tudi trije angeli. Srednji je posebljeni pokoj, genij na levi drži palmovo vejico, oni na desnici pa čašo, ki je pripravljena, da iztisne vanjo sok zrelega grozdja, visečega pod njim na trsju . . .

Oba kipa imata podobo polukroga.

Popolnoma okrogli, 2 m v premeru veliki so trije reliefi, ki predstavljajo verske prizore.

Prvi je »sv. Trojica«. Znanе tri božje osebe v obligatni in običajni skupini.

Drugemu reliefu je podlaga sujet iz sv. Janeza evangelista »skrivnega razodetja«. Na otoku Pamosu sedi ob morju, pljuskajočem ob breg, sv. Janez, zamišljen v nebeške višave. Priplava k njemu angel Gospodov s povzdignjeno desnico, v levi pa drži knjigo, »zapečatenó s sedmerimi pečati«, ter jo izročá najljubšemu učencu Jezusovemu. Obe podobi, Janezova in angelova, sta krasno, življenju slično in obenem idealno izvedeni. Posebno diven je angel s svojima smelima perutnicama! Sv. Janez drži v desnici zlato pero . . .

Najbolj dramatična je tretja religiozna skupina, katere snov je posnel g. Zajc iz znane legende. Sv. Janeza evangelista so hoteli baje sovražniki nekoč zastrupiti ter so podkupili nekega krčmarja, da mu je dal prinesiti zastrupljenega vina. Toda sv. Janez naredi črez čašo križ in — sam ††† švigne v podobi gada iz posode. Na tem reliefu vidimo baš ta prizor Janezovega čudesa. V ospredju drži sv. Janez čašo, iz katere se izvija bronasti gad; v ozadju stoji krčmar s topim, zapitim obličjem, prestrašen; poleg njega neka ženska (sužnja?). Na desni sv. Janeza se zvija od samega začudenja s sklenjenimi rokami mlada krasna sužnja, na levi pa stoji z izbuljenimi očmi etiopski suženj, ki je sv. Janezu bil ponudil zastrupljeno čašo. Zares, živo, realistično — prava umetnost! Po mojem neodločilnem mnenju je g. Zajc baš s tem zadnjim reliefom pokazal in dokazal, da je zmožen upodabljati najbolj dramatične prizore, in da ga čaka, če najde obilo naročil in velikodušnih mecenov, še lepa bodočnost. — Cerkvi v Krškem pa je čestitati, da jo bodo dičili tako lepi umotvori slovenskega kiparja Zajca. Škoda samo, da bodo vzdani ti reliefi na zunanjem zidu cerkvenem, kjer bodo izpostavljeni vsem vremenskim in drugim nezgodam.

Gosp. Zajc ima svoj atelier na Resljevi cesti v kamenoseškega mojstra g. Tomana poslopju . . .

Pa pravijo naši nasprotniki, da Slovenci nimamo svojih kiparjev! . . .

A. Aškerc.

Matica hrvatska. (Konec.) Čovjek i njegovo zdravlje. Napisao prof. dr. Antun Lobmayer. Sa 46 slika. Zagreb. 1898. Izdanje

Matica hrvatske. 8°. 190 str. — Dr. Anton Lobmayer, profesor porodničarstva v deželni bolnici v Zagrebu, je napisal že več popularno-zdravniških knjižic. Izzvestno je Matica hrvatska pravo pogodila, da je izdala svojim članovom te prekoristno knjigo, iz katere se mogo kajiki naučiti primernega življenja in čuvanja svojega zdravja. Po uvodu, v katerem opisuje pisatelj ljudska plemenca vobče in osobitosti njih telesa, prikazuje v prvem delu človeško telo in njega ustrojstvo: 1.) organe za gibanje (kostar in mišice), 2.) organe za hranitev (prebavila, krvocevje, dihala), 3.) organe za čutenje (živce, kožo). — Drugi del razpravlja negovanje zdravja, ki je odvisno od tal, zraka, hrane, stanovanja, obleke, dela in počitka. — V tretjem delu je govor o boleznih človeških, kaj treba storiti, kadar kdo oboli, in o prvi pomoči pri boleznih in nesgodah. Popis telesa tem laže razumevamo, ker mnoge lepe in jasne podobe spremljajo lahko umljivo pisano knjigo.

Slike iz občega zemljepisa. Napisal dr. Ivan Hoić. Knjiga peta. Evropa. — Slovenske države. Dio prvi. Rusija. Sa 97 slika i jednom zemljepisnem kartem. Zagreb. Naklada Matice hrvatske. 1898. 8°. 398 str. — V peti knjigi tega imenitnega zbornika Matica in njen vrli sotrudnik V. Hoić iznašata pred čitatelje slike raznih evropskih dežel. Slovane mora pač najbolj zanimati »Rusija«, katero je letos izdala Matica na svetlo. Po zgodovinskem pregledu, v katerem se pripoveduje, kako se je ruska država razvila, se opisujejo veličina, lega, meje Rusije, dalje visinska (vertikalna) razgrana in geološki prilike. V IV. poglavju je govor v širokih narodnostih, ki žive v prostrani državi. Naslednje poglavje podaja sliko materialne kulture (narodnega gospodarstva), zatem prihaja na vrsto duševna kultura (obrazovanost, književnost, umetnost). Odobravamo g. pisatelja maceje, da Matorusom ni treba posebne književnosti, a kakor on opisuje slabe uspehe ukrajinošilov, to ne odgovarja resnici; kajti Hoić iztika bolj druge okolnosti namesto krute sile, ki je zadušila malaruski književni pokret. V VI. poglavju razpravlja Hoić o cerkvi, vojništvu in stanovih. Na koncu je opis poedinih delov in mest ruske države. — Brez dvombe se more vsakdo mnogočemu naučiti iz te po najboljših virih sestavljene knjige ter spoznati svetle, pa tudi temne strani javnega in zasebnega življenja ruskega.

Poviest najnovijega vremena od godine 1815. do godine 1878. Po najboljik piscih napisal Ivan Rabar. Zagreb. Naklada Mat. hrv. 1898. 8°. 527 str. — Knjiga ima obširno kazalo imen in stvari, ki močno pospešuje nje porabnost. O načina, s katerim se opisujejo dogodki, naj svedočijo besede v predgovoru. Gosp. Ivan Rabar . . . je . . . po najboljših piscih — zlasti po Konst. Baileu — povest najnovejšega časa napisal, nisoč dogodke tega veka tako in v onem redu, kakor so se dogodili, in ne spuščajoč se — tudi zaradi večinoma nepristopnega i kritično še neobdelanega povestnega gradiva tega časa — v nikakršno potanjo oceno poedinih dogodkov.

Hrvatskih narodnih pesmi tretjo knjigo (muhamedovske pesme) bode jela Matica razpošiljati konec meseca maja. —

Opomba. V 4. številki letošnjega »Zvona« čitaj na str. 260. namesto »Nunčić« vselej »Nierčić«.

R. P.

Vjestrnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva je naslov zgodovinskemu listu, kateri je začel letos izhajati v Zagrebu. Urednik

mu je ondotni deželni arhivar dr. Ivan Bojničič-Kninski. Vjestnik izhaja v zvezkih štirikrat na leto ter stane 3 gold.

Ako pomislimo, da imajo Hrvatje razen imenovanega lista še tri druge arheološke časopise, potem, da mnogo zgodovinskega gradiva in historičskih razprav izda vsako leto Jugoslavenska akademija ter da se veliko zgodovinskega blaga nahaja tudi po drugih hrvaških knjigah in časopisih, moramo reči, da so naši sosedje na poiju zgodovinopisja daleč pred nami ne samo v absolutnem, temveč tudi v relativnem oziru. Že v prvem zvezku omenjenega Vjestnika nahajamo več zgodovinskih sestavkov, katere so spisali Bojničič, Klaić, Laszowski, Tkalčić in Sporčić. Med spisi sta mi posebno ugajala Laszowskega »Povjest i razvoj kr. zem. arkiva« in pa Bojničičev sestavek »Listine XII. veka u zem. arkivu« z dvema slikama. A tudi druge razprave so primerne in zanimive. Začetek je dober ter dela uredniku in pisateljem vso čast. Želimo, da bi imel list dosti sodelavcev in naročnikov.

Kor.

Puškin v petdeseterih jezikih. Ob stoletnici rojstva nesmrtnega ruskega pesnika A. S. Puškina izda g. P. D. Draganov, pomočnik knjižničarja »Imperatorske javne biblioteke« v Petrogradu, monografijo pod zaglavjem »Petdesetjezični Puškin«. Ta spis se natisne v »Žurnalu ministrstva nar. prosvetljenja« in potem, in extenso, v »Istoričeskem Věstniku«.

Iz virov, ki jih ima v rokah omenjeni učenjak, bivši gimnazijski profesor, se razvidi, da je Puškin preveden na petdeset kulturnih jezikov; no celo viri, ki jih ima sploh na razpolaganje, niso vsi izčrpani. V kronološkim redu so se pojavljali prevodi Puškina ali iz Puškina tako-le: nemški (1823), švedski (1825), francoski, poljski in srbski (1826), italijanski (1828), češki (1830), moldavsko-valaški (1835), angleški (1835), holandski (1837), perzijski (1837), danski (1843), armenski (1843), novogrški (1847), anglo-amerikanska serija (1849), gruzijski (1852), hrvaški, bivši ilirski (1853), srbo-lužiški (1854), zyrjanski (1856), staro-hebrejski (1861), makedonsko-slovenski (1863), slovaški (1864), slovenski (1865), madjarski (1864), turško-osmanski (1867), kalmiški (1871), bolgarski (1873), tatarsko-karaimski (1873), španski (1874), finski (1876), letski (1877), v židovskem žargonu »aškenaz«, kakor se govori v Rusiji, Avstriji in Prusiji (1879), estovski (1879), latinski (1882), rusinski, t. j. v narečju avstrijskih Rusov (1884), starogrški (1886), »esperanto«, t. j. jezik bodočnosti (1888), rumunski (1891), kavkaško-tatarski ali adzerbejdžanski (1892), japonski (1892), mongolsko-burjatski (1895), čeremiški (1897), gagavško-turški po besarabskem narečju (1898). Poleg tega je preveden Puškin i na cerkveno-slovenski jezik najstarše in noveše redakcije, kakor tudi na maloruski (ukrajinskaja molva).

Najbolj severna točka, kjer je bil preveden Puškin, je mesto Abo na Finskem (»Kavkaški plennik« — »Minne af Kaukasien«, 1825. l. pri Frenklu); najbolj južna točka je Calcutta (»Kapitanska hči« — »The capitans daugither by St. Godfrey« 1888); najbolj zapadna — Filadelfija (»Bahčisarajski fontan« — Pooschkeen »The Baksbesarajan fauntaine« by W. Lewis 1849 in pa Chili (»Grobovščik« — »El constructor de atandas« v časniku »Estrella de Chile« 1874) in najbolj iztočna — Tokio v Japoniji (»Boris Godunov« v časopisu pravoslavnih Japonk »Uranisiki« (= Skromnost) l. 1892).²

Ko se je sestavljal spis jezikov, na katere se je prevajal Puškin, v kronološkim redu, ni bilo še znano, kdaj so se začeli prevodi na slovenski

jezik. Gosp. Draganov se je obrnil do mene in me prosil, naj mu razjasnim to vprašanje. S pomočjo nekaterih slovenskih učenjakov in pisateljev, najprej pa z ljubeznivo pomočjo g. Antona Aškerc, se je ustanovilo, da za prvi prevod iz Puškina imamo zahvaliti g. Ivana Vesela, dekana v Hirski Bistrici. On je objavil prevod »Kavkaza« v »Glasniku« 1865. l. Za njim je prevedel Jovan Vesel-Košeski pod monstroznim zaglavjem »Rusko-Puškinovih petere« sledeče iz Puškina: »Ribič in zlata riba«, »Kavkaški ujetnik«, »Mrtva carevna in sedmero vitezov«, »Bakčisarajski vodovet« in »Car Saltan in knez Gvidon«. Te prevode je izdala »Slovenska Matica« l. 1870. Istega leta je preložil zopet g. Ivan Vesel: »Obrekovalcem Rusije«, »Prerok«, »Morja«, »Gvadaikvivir«, »Gruzinska pesem«, »Elegija«; vsi ti prevodi so natisnjeni v »Letopisu Slov. Mat.« — Razen tega je natisnila »Zora« l. 1873 prevode istega prelagatelja: »Krokarja«, »Zimski večer«, »Besi« in »Črna megla«. Dalje imamo sledeče prevode: »Kapitanova hči« (»Slov. Narod« 1883—84), »Dubrovski« (»Slov. Narod« 1885); imne prelagateljevo ni označeno.

Anton Aškerc je prisbečl v »Slov. Večernicah« (1896) prevod Puškinove pravljice »Ribič in zlata ribica«.

Dalje so prevedli: Mat. Andr. Trnovec (Lamarskij) »Črna šal« v cirilici v »Slov. Svetu« (1891) po izvorniku, in še prej, l. 1877., v »Zori« po prevodu Stanka Vraza; »Rusalka« v latinici in cirilici z ruskim izvornikom v »Slov. Svetu« (1892), »Šotlandska pesem« (ibid.), »Kavkaški plenik« (ibid.) »Čerkeskaja pesem« (ibid.); M. Hostnik: »Pesen o Veščem Olegu« (»Slov. Svet« 1895); J. Kogoj: »Kakvar« v »Slov. knjižnice« 15. zvezku; Semen Semenovič: »Kapitanova hči« v »Slov. knjižnice« zv. 55—56.; Anton Medved: »Talisman« in »Črna šal« (v »Slovenki« 1898). Poleg tega je v nekem letniku »Lj. Zvena« Levstik prisbečl svoj prevod »Vrana« (Воронъ къ ворону лететь . . .).

Sploh so prvi začeli prevajati Puškina duhovniki, in oni so ga tudi največ prevedli.

Morda je prevedenega še kje kaj, no tudi tega je dovolj, da bi se dokazalo, da je slavni ruski pesnik dobro znan tudi Slovincem, in ako so moja poročila natančna, se je pojavil torej prvi prevod v 1865. l. izpod peresa g. dekana Ivana Vesela. Spisi: »Kapitanova hči«, »Krokarja«, »Črna šal« pa »Ribič in zlata ribica« so prevedeni po dvakrat po raznih prelagateljih.

Naposled naj omenim, kar je morebiti dozdej neznan, da se je bilo po mojem posredovanju ob 50letnici Puškinovi (1887) poslalo iz petrogradske knjigarne v Ljubljano 100 odtiskov Puškina po 1 rub. 50 kop., in kakor sem pozneje osebno izvedel v omenjeni knjigarni, se je potem poslalo v slovenske kraje še 150 odtiskov. Isto izdanje, t. j. po 1 rub. 50 kop. za 10 ali 12 zvezkov, je izšlo zdaj, ob 100letnici, zopet poleg mnogih drugih. Za mladino so privejena posebna izdanja, katere dobodo vsi učenci in učenke ruskih srednjih šol brezplačno v spomin 100letnice rojstva velikega genija ruskega naroda.

Tako časte Rusi svoje slavne može. Naj se od njih uče Slovenci, ki bodo kmalu praznovali stoletnico svojega slavnega — Prešerna! Naj i oni pri tem najprej ne pozabijo mladine, ki je naša nada in naša bodočnost!

M. Hostnik.

